

БЪЛГАРИЯ – РОДИНАТА НА ЛЮК СКАЙУОКЪР

Вече разполагаме с националните резултати от Европейското изследване на ценностите (EVS). То е грандиозен социологически проект, започнат през далечната 1981 г. и оттогава се повтаря през всеки 9 години. Първоначално е включвал 7 западноевропейски страни, третата вълна през 1999 г. е обхванала 33 страни, а сегашната четвърта даде възможност на 66 000 европейци от 44 страни да изразят мнението си по изключително широк кръг тематични въпроси, регистрирани с над 480 индикатора. Този уникален проект ще създаде база данни, позволяваща провеждане на дълбочинни ретроспективни и международно-сравнителни анализи на европейските общества в различни измерения - *регионални* (примерно, Балкани или Скандинавия), *типологични* (примерно, пост-комунистически или стари демокрации), *географски* (примерно, южно-европейски, централно-европейски, черноморски) *институционални* (примерно, членки на ЕС или необвързани страни). Това обаче ще стане възможно едва в края на 2009 година, когато данните за всичките страни станат публично достъпни. Дотогава българският информационен масив ще послужи за най-вече на важна обществена инициатива - проект “Изграждане на гражданско самосъзнание за нашата европейска отговорност” към Тръста за развитие на гражданското общество в Централна и Източна Европа. А имали изобщо необходимост подобно самосъзнание да бъде тепърва изградено?

Уви, отговорът на този въпрос е утвърдителен, защото по редица ключови обществени нагласи българите са съществено различни от гражданите на Европейския съюз.

Вижте един конкретен пример и преценете:

Изведената в заглавието констатация е сумарен резултат от прочита на данните, които по-скоро стряскат.

Нямаме предвид, че в далечното бъдеще възродената българска военна индустрия ще произвежда приоритетно джедайски лазарни мечове. Просто на планетата на Люк Скайуокър хората живеят в абсолютно изолирани едно от друго семейства, без села и градове. Около тях е само пустош, из която скитат най-вече разбойници. Затова оцеляване предполага да си винаги нащрек и крайно подозрителен към непознати. А и естествено, на тази планета няма място за политика. Политиката се прави далече, далече, та чак в друга галактика.

Казваме, че името на тази планета е България, защото точно по такъв начин виждат страната си мнозинството от днешните ни съграждани – най-важно е семейството и близките, за никого друго не ни е грижа, но и нямаме доверие никому, а най-голямо недоверие имаме към публичните институции.

Много сериозно внимание заслужава именно значително нарасналото разочарование и недоверие към всички институции на публичната власт *без изключение*. То е особено силно към политическите институции – парламент, партии, но и всички останали, които реализират публични политики – съд, полиция, здравеопазване, образование и т.н. (Графика 1 с данните – за всички институции, в низходящ ред на доверие). Това, че синдикатите се оказват свряни между най-политическите институции и че се ползват от особено силно недоверие, едва ли изненадва когото и да било у нас...

Недоволството от институциите обаче започва да придобива опасни измерения, защото се превръща в *последователна позиция на дезангажиране от политическо участие*, а и в *нараснало разочарование от демокрацията изобщо*.

Първо, наблюдаваме отчетлива тенденция - колкото по-ангажираща е една форма на политическо участие, толкова по-силно е изразен отказът от нея – само относително най-голяма е готовността за участие в законна демонстрация, заради възможността да се слееш с анонимното множество. Но всеки втори наш съгражданин даже и не помисля да сложи подпис под каквато и да е петиция. Да не говорим пък за политически протест, който би ни изправил срещу закона.

Няма съмнение, че след близо 20 години прохождение в полето на представителната демокрация у нас *е налице спирала на политическата безперспективност* - слабо участие на гражданите в политическия живот прави публичните институции корумпирани и неефективни. А на свой ред тази дефектност на публични политики още повече отблъсква гражданите и ги затваря в изолация един от друг в микросветовите на семейството и най-близките лични контакти.

Второ, като резултат е налице тенденция към прехвърляне на недоволството от частните и местни конкретни безобразия на публичните политики към цялостното управление на страната и към демокрация ни. (Графика 2). Данните сочат *категорично отместване на оценката за справянето с управлението в страната към позицията “много зле”*, сравнена с оценката отпреди 9 години, когато е била по-скоро умерено неодобрение. Затова казвам, че недоволството от работата на публичните институции прераства в систематично неодобрение на начина, по който се управлява страната изобщо. А това на свой ред води до видим спад на одобрението за демокрацията у нас – спад от 16 процентни пункта в силното одобрение. Та чак и до *спад за одобрението на демокрацията по принцип* – с около 15 процентни пункта в силната подкрепа (Графика 3).

Именно във връзката между горните две основни констатации е същинската опасност. Казано с езика на пилотите, това е “влизане в свредел”, от който спасяването е много трудно, ако изобщо е възможно. Застрашен е не просто кръг от партии или политическият елит у нас като цяло. На риск е изложен основният механизъм за саморегулация на всяко модерно общество, а далеч не всички демократични общества винаги успяват да избягат от големи социални катаклизми.

Добрата новина е, че засега все още не е нараснало съзнателно заявеното неодобрение към демокрацията.

Засега.

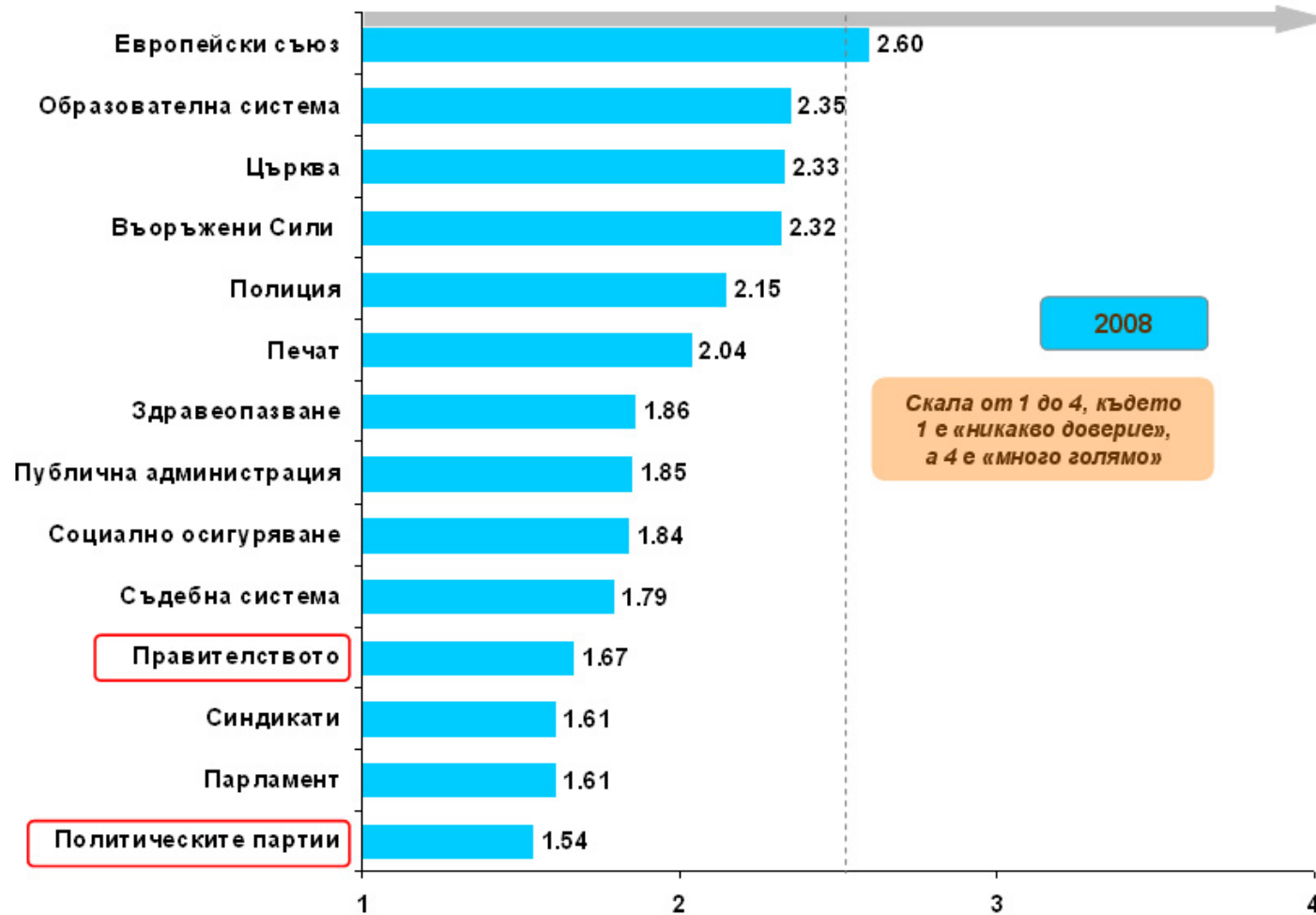
проф. Г. Димитров

текстът е публикуван в списание Foreign Policy – България, брой 22, 2008

Доверие в институции

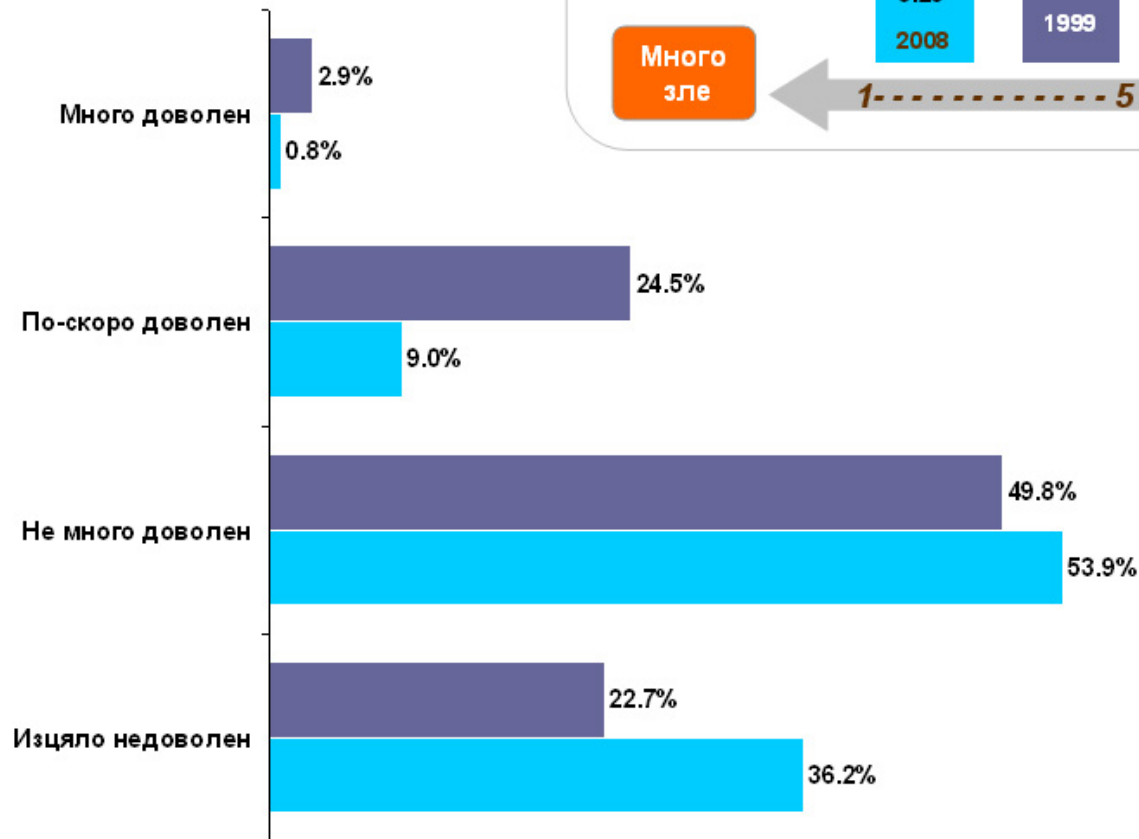
European Values Study

В: В каква степен имате доверие в следните институции?

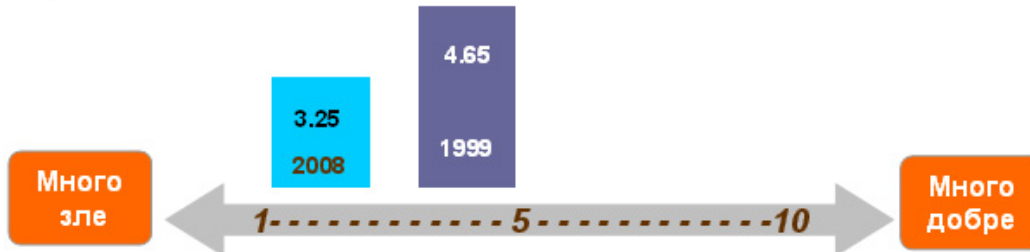

Демокрацията

В: Като цяло, доколко сте доволни от начина, по който се развива демокрацията в нашата страна?

В: Доколко добре се развиват нещата относно системата на управление на страната? (средни стойности)

Демокрацията

В: Доколко сте съгласен с твърдението, че демокрацията може и да има своите недостатъци, но е по-добра от всяка друга форма на управление?

